

Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

“Yapısal reformlar” ve “sağlıklı veri” sorunumuz

Eğer “seçmene-selam şiarı”, siyasi kurumlarda ağırlıklı ise ırk ve inanca dayalı siyasette algı yönetimi önemli bir güç oluşturuyorsa; derinlerdeki yapıyı değiştirme anlamına gelen yapısal reformu hayata taşıyabilme olasılığı azalır.

Ülkemizde yaygın biçimde yinelenen kavramlardan biri de “yapısal reform”dur. Kavram olarak hepimizin diline pelesenk olan sözcüğün içeriğine baktığımızda nelerin bulunması gerektiğini enine boyuna tartışanlarımız ise sınırlıdır. Herhangi bir organizmayı oluşturan “bileşenler” ve “organizasyonun işlev verimliliğini belirleyen bağlamlardan” bağımsız bir gelişmeden söz etmemizin anlamı olmaz.

Bir “yapısal reformdan” söz edebilmek için elimizin menzilinde hazır bulunması gereken ilk araç, o organizmanın mevcut yapısını oluşturan “bileşenleri”, işlevlerini, doğrudan ve dolaylı etkileyen “bağlamları” bilmektir.

Yapısı, işlevi ve kültürü olan organizasyonlarda “yapısal reform ihtiyacının” ne olduğunu saptamak için atmamız gereken ilk adım, organizasyonun oluşturulma amacını, hedefini, politikasını, stratejini, taktiklerini ve operasyonel sonuçlarını analiz ederek, mevcut durum hakkında net bilgi sahibi olmaktır.

Organizasyonların değişen yakın ve uzak çevresi, kuruluş aşamasında öngörülen hedeflerden sapmalar yaratır. Sapma, öngörülen birikim hedeflerine ulaşmayı engeller; birikimi yeteneklerini koruyamayan organizasyonların uzun dönemli geleceklere tehlikeye girer.

Varsayımlar önemli

Organizasyonların birikim yeteneklerini koruyarak uzun dönemli geleceklere güven altına almasının ilk ve önemli adımı, kuruluş aşamasında hangi varsayımlara dayandığımızı bilmektir. Bir organizasyonun yönetiminden sorumlu olanlar, kuruluştaki amaç, hedef, strateji, taktik ve operasyonlarla ilgili gerekli “betimlemeyi/ tasvirini” yapacak analiz araçlarından yoksunsa, o organizasyonun geleceğini belirleme gücünden de yoksundur.

Organizasyonların birikim yeteneklerini korumalarının ve geliştirmelerinin gerek şartı, karar süreçlerindeki varsayımları sürekli sorgulamaktır. Bir başka anlatımla, organizasyonların “geri-bildirim döngüsünü” işleten bir kavrayış ve anlayıştan yoksunsa, sapmaları zamanında fark

Toplumumuzun değerler sistemi ve kaynakları, kayıtdışı uygulamalarla mücadele için uygun bir zemin yarattığı halde neden radikal bir adım atılmıyor? Bu sorunun iki yanıtı olabilir: Birincisi, toplumsal bilinç henüz kritik eşikte değildir. İkinci yanıt da mevcut sistem siyasi irade bürokrasi, iş insanları gibi ekonomideki aktörlerin işine gelmektedir.

edemez, gerekli erken uyarı sistemlerini işletemez ve önlemleri tam zamanında alamaz. Böyle bir eksikli yönetim anlayışı da organizasyonun yapısını bozar; gelişmeyi engelleyici bileşen ve bağlamlar güçlenir; organizasyonun maddi ve kültürel birikim azalır hatta yok olur.

Özellikle gelecek 10 yılda bütün organizasyonlarda "dönüştürme süreçleri" köklü bir biçim de değişecek. Değişmeyi yaratacak olan, endüstriyel ekonomi aşamasını, internet ekonomisine taşıyan dijital teknolojinin hızla uygulama alanlarına yayılmasıdır.

Bir "yapısal reformdan" söz edecekseniz, herhangi bir organizasyon için hayata katan süreçleri de dikkate almamız gerekir. Dönüştürme süreçlerinde "sensor kullanımı" artıyor. Hayatın her anını eşzamanlı olarak kaydetmek mümkün olabiliyor. Örneğin, vergi organizasyonunu dönüştürecekseniz, internet ekonomisinin temel dayanaklarından biri olan "ölçme, değerlendirme ve işlem potansiyelini" yaratmayı da dikkate almalıyız.

Benim gittiğim ve gözlem yaptığım her yerde, kayıt dışı uygulamaların ve merdiven altı üretimin yarattığı haksız rekabet kadar; kalite standardına uymadan yapılan ihracatın ülke imajını zedeleyen etkilerinde ciddi yakınmalar var. Siyasilere anlatımında da yer alan, ciddi üretim yapan firmaların yakınmalarında öne çıkan kayıtdışılıkta ilgili bugüne kadar neden ciddi adımlar atılmadı?

Vergi yapısını değiştirecekseniz...

Vergi organizasyonunda ciddi bir yapısal reformun, "kayıt dışılık bağlamı" dikkate alındığında iki sorunla yüzleşiriz. Yüzleşmenin ilki, iktidar adayı siyasi organizasyonların "seçmen kaybetme" riskini üzerine alıp alamayacağıdır. İkincisi, "kayıtdışılık ekonomideki kısa dönemli krizlerini etkilerini azaltıyor" algısının ne kadar gerçeği yansıttığını bilerek hareket etme.

Gelişmekte olan ülkelerde siyaset, ağırlıklı olarak "proje-odaklı" yapılmıyor; tersine, "doğuştan kazanılan ırk ve inanç -odaklı" bir eksende ilerliyor. Mevlana birkaç yüzyıl öncesinden bugüne sesleniyor: "İki yol var her insanın önünde/ Kolayını arar gelenekte dininde/ İçine yolculuk yaparsa eğer/ Farklı yollar bulacaktır derinde". Eğer yapısal reformlar yaparak, kapsayıcı kurumlar oluşturmak istiyorsak, reform konularını proje-odaklı ele almalı, fizibilite anlayışını öne çıkarmalı; aşırı ya da noksan beklenti yaratma tuzaklarından uzak durmalıyız.

Yapısal reform yapabilmek için Mevlana'nın uyarısı son derece günceldir. Eğer "seçmene-selam şiarı" siyasi kurumlarda ağırlıklı ise ırk ve inanca dayalı siyasette algı yönetimi önemli bir güç oluşturuyorsa; derinlerdeki yapıyı değiştirme anlamına gelen yapısal reformu hayata taşıyabilme olasılığı azalır.

Toplumumuz değerler sistemi ve kaynakları kayıt dışı uygulamalarla mücadele için uygun bir zemin yarattığı halde neden radikal bir

adım atılmıyor? Bu sorunun iki yanıtı olabilir: Birincisi, toplumsal bilinç henüz kritik eşikte değildir. İkinci yanıt da mevcut sistem siyasi irade, bürokrasi, iş insanları gibi ekonomideki aktörlerin işine gelmektedir. Bu iki gerçeği açık ortamlarda tartışmalı, kendi içimize yolculuk yapmalıyız ki yapısal reform yolculuğundan elimiz boş geri dönmeyelim.

Ekosistemler dikkate alınmalı

"Yapısal reform" sözcüğü "sihirli değnek" gibi sunuluyor, ama iki konu da gözden ırak tutuluyor. Birincisi, organizasyon için yapısal reformdan söz ettiğimizde, bileşen ve bağlamları indirgemeci bir anlayışla ele alma tutumunun yaygın olması. Herhangi bir yapısal reform, organizasyonun eski ve olası yeni ekosistemini oluşturan bütün bileşen ve bağlamların birlikte ele alınmadığı zaman sözde kalmak zorundadır. İkincisi, gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik veriler yeterli olmadığı için, yapısal reformda kaybedecek olanlarla ve kazanacak olanları objektif olarak belirleme yerine, bazı önyargılar, yerleşik doğrular, kalıp düşünceler, kör inançlar ve ezberlerin etkili olmasıdır. Reformun özünü söylem arasındaki fark, zaman içinde reform söylemlerine olan güveni sarsmakta, beklentiler gerçekleşmeyince de kırılabilirlikler büyümektedir.

Kişisel birikimlerime göre, ülkemizde kapsayıcı kurumlar oluşturacak yapısal reformların önündeki en büyük engel, hemen her alanda "veri eksikliği"dir. Veri eksikliğinin yarattığı spekülasyon değerlendirmeler kolaylıkla algı yaratabilmektedir. Diyelim ki ülkemizde önemli ölçüde yürüyen merdiven ve asansör kullanılıyor. Asansör üretiminde "yerli üretim oranını" artıracak teşvik önlemleri alacaksınız. Ne her yıl kullanılan asansör ve yürüyen merdivenlerle ilgili doğru rakam bulabilirsiniz, ne ölçüleri ve ölçüklerini belirleyebilirsiniz, ne sistemdekilerin yaşlarını, bakım zamanlamasını, enerji kullanımlarını sağlam bir veriyle net bilgiye ulaştırabilirsiniz. O zaman kapsayıcı ve işleyen kurumlar da oluşturamazsınız. Teşvik önlemleri açıklarsınız, ama yaratmak istediğiniz sonuç ile ulaştığınız sonucu açıklayan deneysel mesafelerde şaşırırsınız,

Genellemeyi kalıp üretiminden mobilya sektörüne, doğal taş üretiminden hayvan varlığına kadar her alan için yayabilirsiniz.

Etkin organizasyonlar ve kapsayıcı kurumlar kalkınmanın temel etkenlerinden biri. Bu temel varsayımı kabulleniyorsak, ülkemizde "yapısal reformların" sihirli bir değnek olmasa bile, etkili bir araç olabilmeleri için önce "sağlıklı veri" konusunu bütün yönleriyle ele almalıyız.

Veri sorununu çözebilirsek, dünya genelindeki gelişmeleri daha iyi okur; kendi konumumuzu belirlerken aşırı ve noksan değerlendirme yapmaktan uzaklaşır; abartının ya da kendimizi vurmanın tuzaklarına düşmeyiz. Yapılması gereken "yapısal reformların bileşen ve bağlamlarını" daha net tanımlamaktır.

